

Prečítajte si, ako na Slovensku vďaka ZSE pribudli ďalšie Zelené školy.

V rozhovore s Erikom Balážom sa dozvieme, ktoré procesy najlepšie prispievajú k ochrane prírody.

Videli ste už, aké skvelé nové bývanie ZSE pripravilo pre bratislavské dážďovníky?

Školy zaznamenávajú prvé úspory. Spoznajte do detailov náš projekt Na energiu s rozumom.

Nadácia ZSE opäť rozprúdi la energiu v regiónoch! Boli ste tam aj vy?

NOVINKY

písané ceruzkou

■ ■ ■ Z Elektrárne Piešťany sa stáva centrum tvorivej energie a umenia

Noc výskumníkov v Elektrárni Piešťany bola prvým z podujatí, ktoré sa uskutočnilo v znovuotvorenom unikátnom priestore Elektrárne Piešťany.

Elektrárňa bude školám ponúkať zážitkové vzdelávanie v oblasti vedy, techniky a zároveň sa stane komunitným miestom, na ktorom sa bude prezentovať divadelné, výtvarné a hudobné umenie.

Ako pri slávnostnom otvorení uviedla programová riaditeľka elektrárne Blanka Berkyová, „z Elektrárne Piešťany chceme

vytvoriť jedinečné centrum pre zážitkové vzdelávanie v oblasti vedy, techniky a umenia. Študenti a návštevníci tu spoznajú významných slovenských vedcov a ich vynálezy. Prostredníctvom interaktívnych inštalácií a expozícií im zábavnou formou priblížime fungovanie elektrickej, magnetickej, slnečnej a vodnej energie. Energii kreatív-

ných ľudí a umelcov predstavíme prostredníctvom diskusií, výstav, koncertov a menej tradičných foriem divadelného umenia“.

Programová štruktúra

Programová štruktúra v Elektrárni Piešťany má dva základné piliere – vzdelávanie a umenie.

Vzdelávanie pozostáva z podprogramov – Popularizácia vedy pre školy, ktorá bude prebiehať predovšetkým prostredníctvom interaktívnych výstav, spojených s rôznymi workshopmi, kvízmi a súťažami. A popularizácia vedy pre širokú laickú aj odbornú verejnosť.

Od januára 2017 sú pripravené viaceré výstavy, ako napríklad interaktívna výstava Trvalé bydlisko Zem, ktorá okrem iného prevedie návštevníkov svetom rôznych možností recyklovania odpadov. Výstava Kvapaliny ne-tradične, hra-veda-umenie-príroda je zameraná na trvalo udržateľný život na Zemi. V doplnkovom vzdelávacom programe nebudú chýbať výstavy fotografií zo sveta vedy a techniky.

Otvorenie Elektrárne Piešťany slávnostne uviedla programová riaditeľka Blanka Berkyová.

Vedeckým nadšencom sú určene dva formáty – Vedecká kaviareň a Vedecký brloh. Návštevníci týchto interaktívnych stretnutí sa dozvedia viac o elektrine v ľudskom tele či to, že mozog je najväčší super počítač na svete. Budú môcť nazrieť aj do ríše hmyzu a zvierat, vesmíru a tajov ľudskej DNA.

Aktivity sú pripravené nielen pre študentov stredných škôl, ale aj

pre deti materských a základných škôl, ktorým vedu priblíži séria výchovno-vzdelávacích divadelných predstavení.

V oblasti umenia si prídu na svoje vynávači jazzu. Pripravuje sa koncert Petra Lipu, krst nového CD Sisy Michalidesovej či Eugena Vizváryho Part II. V programe nechýbajú ani literárne večery, výstavy z oblasti angažovaného umenia a svetelného dizajnu.

„Keď sa učivo učíme v škole, hlavne si čítame v knihe. Hoci v nej máme aj obrázky, tento spôsob sa mi páčil viac – takto nám učivo nielen vysvetľovali, ale zároveň aj ukazovali. Učivo sme tak oveľa ľahšie pochopili. V škole nemáme laboratórium, preto nám boli tieto pokusy veľmi vzácne.“

Kiara, ZŠ Kráľová pri Senci

Energia Noci výskumníkov

Jubilejný desiaty ročník festivalu vedy, Európska Noc výskumníkov 2016, sa v tomto roku konal aj v našej Elektrárni Piešťany.

Žiakov a študentov základných a stredných škôl inšpiroval Michael Londesborough a Úžasné Divadlo Fyziky so svojimi vedeckými show.

Britský vedec žijúci v Česku,

Michael Londesborough, vystúpil s vedeckou show, ktorá deti pútavo naučí, ako vzniká energia, akým spôsobom ju vieme využiť bez toho, aby sme škodili životnému prostrediu, či ako ju

budeme v budúcnosti uchovávať. Úžasné Divadlo Fyziky zase vo svojom predstavení Príbeh žiarovky ukázalo, čo všetko by sa muselo stať, aby bolo svetlo aj v tme.

ZELENÁ ŠKOLA

Ďalších 78 škôl získalo medzinárodný certifikát Zelená škola.

Zelená škola

živica

Vlajku a certifikát programu Zelená škola získavajú aktívne školy, ktoré počas dvoch rokov realizovali environmentálnu výchovu a praktické aktivity s priamym zapojením žiakov. Ich cieľom je

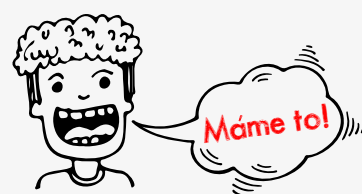
rozvíjať participáciu na škole, ponúkať zaujímavejšie formy vyučovania a znížiť vplyv školy na životné prostredie. Okrem Slovenska sa certifikát udeľuje v ďalších 62 krajinách sveta. „Sme radi, že každoročne môžeme oceniť školy, ktoré sa stávajú dlhodobými iniciátormi pozitívnych zmien vo svojej komunite. Školy prostredníctvom programu dávajú svojim žiakom viac možností učiť sa zážitkom, tráviť viac času v prírode,

naučiť sa ju vnímať a chrániť ju. Robia však aj oveľa viac – menia svoje školy, zlepšujú vzťahy, posilňujú zodpovednosť a tvorivosť svojich žiakov,“ hovorí manažérka programu Zelená škola Miroslava Piláriková. Za uplynulý školský rok bolo titulom Zelená škola ocenených 78 škôl z celého Slovenska (celkovo ich je na Slovensku 163) a 19 škôl získalo diplom „Na ceste k Zelené škole“, ktorý sa udeľuje za čiastočné splnenie

certifikačných podmienok. Slávnostne boli vyhlásení aj víťazi ceny Živel. Cena za environmentálnu výchovu Živel je ocenenie, ktoré každý rok získava jeden žiak, jeden pedagóg a jedna škola za inovatívne, zmysluplné a efektívne cesty v environmentálnej výchove. V tomto ročníku získala cenu Živel pedagogička Alena Kvasnicová z Gymnázia Ľ. Štúra vo Zvolene za svoje vytrvalé nadšenie pre ochranu prírody. „Táto nadšená žienka vie

vždy nadchnúť svojich kolegov, ale aj študentov k rôznym enviro aktivitám,“ zdôvodňuje jej ocenenie Piláriková. Cenu Živel získalo tento rok aj Odborné učilište internátne v Lučenci. Toto miesto za posledné roky úplne rozkvitlo aktivitami Zelenej školy a študenti tejto školy sú krásnym príkladom toho, ako mladí ľudia dokážu meniť svoje okolie. Zelená škola je najväčší environmentálny program na svete. Zapojených je doň viac ako 52-tisíc

škôl zo všetkých kontinentov. Na Slovensku je v tomto školskom roku registrovaných 284 škôl. Program Zelená škola prebieha pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR a uznanie získal aj od Environmentálneho programu OSN (UNEP). Koordináciu programu zabezpečuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica. Generálnym partnerom programu je Západoslovenská energetika.

Zelená škola je najväčší environmentálny program na svete. Zapojených je doň viac ako 52-tisíc škôl zo všetkých kontinentov a na Slovensku je v tomto školskom roku registrovaných 284 škôl.

Certifikát Zelená škola odovzdával aj člen predstavenstva ZSE Marian Rusko.

Predstavenie Blanky Berkvyovej

Ste novou programovou riaditeľkou Elektrárne Piešťany. Prečo ste sa rozhodli uchádzať o túto funkciu?

V júni som sa dostala cez internet k informácii, že Nadácia ZSE vyhlásila tender na nového správcu a prevádzkovateľa programu Elektrárne Piešťany. Jednou z podmienok tendra bolo napísať projekt. Bol tam stanovený pomerne krátky čas, ale s priateľmi sme

sa veľmi rýchlo zhodli na tom, že do tendra ideme a urobíme všetko pre to, aby sme vyhrali. V tom čase sme vôbec nepremýšľali nad tým, kto bude v akej funkcii. Sústredili sme sa na budovu, na jej obrovský potenciál a skrytú krásu. Zvažovali sme všetky možnosti jej využitia pre rôzne generácie obyvateľov, odborníkov, umelcov a kreatívov. Opierali sme sa o naše skúsenosti, ktoré sme získali počas realizácie pro-

jektu Košice 2013 – Európske hlavné mesto kultúry a tiež o skúsenosti z oblasti mestského a komunitného rozvoja.

Máte s podobnými projektmi skúsenosti?

Áno, mám. Pôsobila som v obrovskom tíme, ktorý realizoval projekt Košice 2013 – Európske hlavné mesto kultúry. Jeho súčasťou som bola od apríla 2007. Do tímu so prišla ešte

v čase súťažená o titul. Zverili mi projekt premeny siedmich občanovských staníc tepla, nachádzajúcich sa uprostred košíckych sídlisk, na ohniská umenia a kultúry. Po získaní titulu som ostala v projekte. To bol čas, keď bolo potrebné začať realizovať všetky myšlienky aj projekty. Bola som v pozícii výkonnej manažérky a až do júna 2015 som mala možnosť viesť 10-členný tím výnimočných ľudí a spolupa-

Prirodzené procesy sú najlepším spôsobom ochrany prírody

Erik Baláž je lektorom Sokratovho inštitútu, ktorého partnerom je ZSE. Do širšieho povedomia verejnosti vošiel v súvislosti s diskusiou o zákaze ťažby kalamitného dreva v tatranskej Tichej a Kôprovej doline. Je tiež spoluautorom niekoľkých úspešných filmov, ktoré získavajú zahraničné uznanie; jeho film **Vlčie hory** dostal priestor na National Geographic.

Značná časť verejnosti vás zrejme vníma ako aktivistu, ktorý sa angažoval za zákaz ťažby kalamitného dreva v Tichej a Kôprovej doline postihnutej kalamitou v roku 2004. Aký je aktuálny stav v Tichej a Kôprovej doline – ťaží sa alebo neťaží?

Naštásie, neťaží sa od súťoku Tichého a Kôprovho potoka nahor. Sú to teda dve celé doliny, spolu okolo 8 500 hektárov. Dnes je to najväčšie prísne chránené územie na Slovensku. Kampaň na ochranu týchto dolín však trvala 15 rokov, kým sa nám to podarilo dosiahnuť. O bezzásahový režim už pred kalamitou v roku 2004 sme sa snažili.

Ako hodnotíte rozhodnutie neťažiť v tejto oblasti s odstupom dvanástich rokov?

Je absolútne úžasné sledovať návrat divokej prírody do tohto územia. Kedysi boli mnohé druhy „uväznené“ len vo zvyškoch pralesov, kde preživali ich malé populácie. Vďaka kalamitám a množstvu odumretého dreva, ktoré zostalo na mieste, sa tieto druhy rozšírili a dnes sú prakticky všade. Ukazuje sa, že prirodzené procesy sú tým najlepším spôsobom ochrany prírody. Lykožrúťová kalamita sa utlmila sama bez pomoci človeka, rovnako spontánne tu vzniká nový, rozmanitejší a stabilnejší les.

Ako sa na tento stav pozerá správa TANAP-u?

Kto to je správa TANAP-u? Ak by to mal byť jej riaditeľ, tak ten teraz podporuje ochranu tohto územia a prezentuje to ako úspech. V minulosti to tak však nebolo. Štátne inštitúcie nie sú

vôbec slobodné a podliehajú politickým náladám.

Je vôbec pravdepodobné, že lesník a ochranár nájdu spoločnú reč pri takej citlivej otázke? Lesníci aj ochranári sú rozmanití ľudia. Niektorí sa dokážu zhodnúť, iní nie. Mám pocit, že je to skôr otázka miery. Takmer každý lesník uzná, že v niektorých malých rezerváciách netreba zasahovať. Keď sa však bavíme o väčších plochách, je to už ťažšie. Podobne lesník, ktorému sa bezzásahový režim odohráva v jeho území, to vníma citlivejšie ako lesník, ktorého sa to netýka bezprostredne. Mnoho vyštudovaných lesníkov, ktorí však nepracujú v lesníckej praxi, nemajú s nezasahovaním vôbec problém.

Pôsobíte ako lektor Sokratovho inštitútu. Čo vlastne Sokratov inštitút je, môžete ho predstaviť?

Pre mňa je Sokratov inštitút úžasný projekt, kde sa stretne množstvo talentovaných ľudí, prevažne vysokoškôľakov z rôznych odborov. Tí majú nielen možnosť stretnúť sa so zaujímavými lektormi, od ktorých získajú informácie, k akým sa bežne nedostanú, ale majú možnosť s nimi a medzi sebou diskutovať závažné otázky týkajúce sa našej spoločnosti. Keďže každý prichádza z iného prostredia, všetci sa vzájomne obohacujú a vidím, že pre každého účastníka a aj lektorov je to veľký prínos.

Áká je vaša rola v Sokratovom inštitúte? Prečo ste sa rozhodli prijať túto úlohu?

Ja som lektor semináru o divo-

kej prírode. Počas štyroch dní trávime väčšinu času v teréne, v Tichej a Kôprovej doline, prípadne pri rieke Belá a účastníci môžu na vlastnej koži vidieť, ako funguje divoká príroda, a porovnať to s človekom manažovaným lesem alebo riekou. Takáto skúsenosť ľudí obvyčajne nadchne a niekedy aj inšpiruje pomáhať prírode. Pre mňa to znamená, že mám šancu spoznať šikovných ľudí a odovzdať im moje skúsenosti. Je to veľmi dôležité, pretože takto sa budú je koalícia na podporu ochrany prírody.

Ako hodnotíte potenciál programu Sokratov inštitút. Môže priniesť reálnu zmenu? Akú a kedy?

Určite môže priniesť zmenu. Ja verím tomu, že malé Slovensko môže výrazne zmeniť pár ľudí. Takíto ľudia sú však veľmi vzácni. V Sokratovom inštitúte sa môžu stretnúť a spoznať a tieto vzťahy majú šancu pretrvať. Možno o päť alebo desať rokov sa jeden z nich rozhodne urobí veľkú vec, pozve k tomu svojich kamarátov zo Sokratovho inštitútu a spoločne to urobia. Čo to bude teraz, netuším, ale som si takmer istý, že o týchto ľuďoch budeme veľa počuť.

Okrem aktívnej ochrany prírody sa venujete natáčaniu filmov, ktoré získavajú ceny na medzinárodných festivaloch, váš film Vlčie hory dostal priestor na National Geographic. Čím je pre vás filmárska tvorba?

Je to podobné ako so Sokratovým inštitútom. Snažím sa spolu s kamarátmi budovať koalíciu na ochranu prírody. Ak na ľudí dokážeme preniesť naše nadšenie,

„Verím tomu, že malé Slovensko môže výrazne zmeniť pár ľudí.“

Sokratov inštitút je úžasný projekt, kde „sa stretne množstvo talentovaných ľudí.“

možno sa rozhodnú podporovať ochrannárske organizácie, prídu niekde demonštrovať proti ťažbe, budú inak voliť, kupovať veci, ktoré menej poškodzujú životné prostredie a podobne. Vďaka filmom sa aj ľahšie dostaneme k potenciálnym sponzorom, politikom, médiám. Ak sa film robí dobre a zaujme ľudí, je to veľmi efektívny komunikačný nástroj.

Áká je vlastne vaša úloha pri natáčaní filmov?

Pri prvom filme Strážca divočiny som bol aj za kamerou, vo Vlčích horách a ani v novom projekte

už nie. Moja úloha spočíva vo vymyslení témy filmu, čo je asi základný kameň úspechu, na ktorom sa stavia ďalej. Teda robím námet a scenár. Potom musím zohnať financie, aby sa film mohol zrealizovať. Náročná je najmä práca v teréne, keďže my robíme každý film niekoľko sto dní. V teréne som len ako prieskumník, výnimočne som aj pri filmovaní, keď si vymyslím niečo špeciálne a potrebujem na to dohliadať. Pre mňa však najnáročnejšia časť prichádza pri postprodukcii, kde som pri celom procese. Musím teda s rôznymi ľuďmi riešiť strih,

hudbu, zvuky, úpravy obrazu a text až po návrh obálky na DVD. A keď je už film hotový, pokračujú desiatky premietaní a diskusií s ľuďmi.

Kto sú ďalší členovia tímu?

Na výrobe filmu sa zúčastňujú rôznou mierou desiatky ľudí. Pre mňa sú však najdôležitejší ľudia v teréne. Za kamerami sú v novom projekte Karol Kaliský, Adam Bašteš a Jožo Fiala. V teréne im ešte výrazne pomáhal aj môj brat Braňo Baláž, ktorý bol našim stopárom.

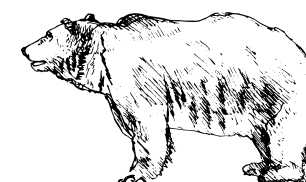

Aktívny ochranár prírody a filmár Erik Baláž je inštruktor Sokratovho inštitútu, kde sa s prevažne mladými študentmi venuje závažným témam našej spoločnosti a ochrane našej prírody.

Na čom momentálne pracujete?

Je to taký trojdielny seriál z prostredia Tatier. Prvý film Život v oblakoch plánujeme dokončiť tohto roku. Ďalšie dva filmy – Nesmrteľný les a Rieka Belá budú dokončené budúci rok. Veľmi sa na to teším, pretože sa

nám podarilo natočiť unikátne zábery, napríklad rodinku rysov vo vysokohorskom prostredí alebo medvede šplhajúce sa do korún stromov za limbovými orieškami.

Udiali sa s priestorom nejaké zmeny?

V tejto chvíli je priestor bez zmeny a neplánujeme žiadnu ďalšiu rekonštrukciu, skôr zmenu funkčného využitia niektorých miestností tak, aby sme tam mohli realizovať pripravovaný program a aby sa v ňom všetci návštevníci cítili pohodlne a radi sa doň vracali.

zdroj: Piešťanský týždeň

Veža pre dážďovníky

Pomohli sme vybudovať unikátny projekt samostatnej stavby slúžiacej na ochranu prírody a mestskej biodiverzity.

Naša spoločnosť venovala na stavbu betónové piliere, zabezpečila techniku a tiež odborníkov na priebežné konzultácie. Pomohli sme tak vybudovať unikátny projekt samostatnej stavby slúžiacej na ochranu prírody a mestskej biodiverzity.

Hlavnou myšlienkou projektu bolo vytvorenie unikátneho biotopu iba pre dážďovníky s poukázaním na problematiku ich ochrany takýmto netradičným, vizuálne atraktívnym spôsobom. Ide o architektonický projekt, vežu, ktorá pozostáva z 3 betónových pilierov, na kto-

rých je osadený kruhový oceľový nosník so 120 hniezdnyimi búdkami. Celá stavba je navrhnutá s dôrazom na hniezdne nároky spomenutého druhu. Dážďovníky u nás hniezdia v období od apríla do augusta, v ostatných mesiacoch tak môžu vežu využiť aj iné chránené

druhy živočíchov ako vrabce, sýkorky, žltouchvosty alebo netopiere.

Prečo je dážďovník ohrozený?
Dážďovník obyčajný je druh, ktorý sa v dôsledku úbytku starých stromov v lesoch plne

prispôbil životu v mestskom prostredí. Osídlil tu rôzne nedokonalosti a štrbiny v mestských budovách, ako sú napr. vetracie otvory a škáry medzi panelmi. Počas zatepľovania, ktoré je v súčasnosti rozšíreným trendom, dochádza k likvidácii hniezd tohto chráneného

druhu a často dokonca k priamemu úhynu spomenutých živočíchov v stavbách. Za posledných 15 rokov klesla populácia dážďovníkov v mestách na Slovensku o 50 %.

Dážďovníky u nás hniezdia v období od apríla do augusta, v ostatných mesiacoch tak môžu vežu využiť aj iné chránené druhy živočíchov ako vrabce, sýkorky, žltouchvosty alebo netopiere.

Sedím na vedení a je mi dobre

...je názov výstavy projektu LIFE Energia, na ktorom ZSE spolupracuje už niekoľko rokov s ochranármi zo združenia Ochrana dravcov na Slovensku.

V rámci tohto projektu inštalujeme na vedenia vysokého napätia tzv. odkloňovače, ktoré minimalizujú riziko nárazov aj v zhoršených poveternostných podmienkach. Na ekologizáciu vedení sme doteraz celkovo vynaložili takmer milión eur. Výstava Sedím na vedení a je mi dobre originálnym spôsobom znázorňuje dôsledky používania elektriny na vtáctvo. Jej cieľom je poukázať na problematiku úhynu vtákov práve po náraze do vzdušných vedení. „Na Slovensku máme veľké šťastie v podobe mimoriadne dobrej spolupráce a zodpovedného prístupu všetkých

energetických spoločností. Od 90-tych rokov 20. storočia sa inštalujú prvky, ktoré vtáctvo ochránia. Od roku 2014 realizujeme projekt LIFE Energia. Je to najväčší projekt, ktorý sa dopísal na Slovensku v tejto téme realizoval. Zmapovali sme 7-tisíc kilometrov vedení v 13 projektových Chránených vtáčích územiach. Na tie najviac rizikové umiestnia spoločnosti Západoslovenská distribučná, a. s., a Východoslovenská distribučná, a. s., spolu viac ako 8-tisíc špeciálnych prvkov. Vďaka nim budú drôty pre vtáky viditeľné a bezpečne ich nadletia. Zachránime viac ako 600 vtákov

každý rok, ich spoločenská hodnota je 1,5 milióna eur. Aj o tom je výstava Sedím na vedení a je mi dobre. Chceme, aby si ľudia uvedomili rozsah problému, aby sa dozvedeli o zodpovednosti našich energetických spoločností a prispeli k riešeniam,” zhodnotila pri otvorení výstavy našu vzájomnú spoluprácu riaditeľka organizácie Ochrana dravcov na Slovensku.

Na Slovensku je zmapovaných už viac ako 7-tisíc km vedení v 13 projektových Chránených vtáčích územiach.

Milujeme inovatívne a praktické riešenia každým voltom

Na energiu s rozumom

V 10 obciach a školách zlepšili nakladanie s energiami a zaznamenali prvé úspory.

Na školách sa učili efektívne využívať energiu a vyhodnotiť predpokladané či dosiahnuté úspory.

1 Základná umelecká škola Jána Fishera Kvetoňa v Seredi

V Základnej umeleckej škole Jána Fishera Kvetoňa v Seredi vymenili 18 starých radiátorov v 12 triedach, ktorých funkcia už bola nedostatočná, a v triedach si v zime pomáhali aj ohrievačmi. Radiátory, nové aj pôvodné, tiež doplnili 52 termostatickými hlaviciami. Vyradenie ohrievačov zníži spotrebu v zimnom období asi o 50 kWh denne, čím škola ušetrí aj značné finančné prostriedky. 31 žiakov školy tiež prenieslo svoje poznatky o energii do výtvarného vyjadrenia s využitím rôznych techník.

2 Jeseň života Levice

V Zariadení sociálnych služieb Jeseň života Levice nahradili v izbách klientov pôvodné svietidlá LED svetelnými zdrojmi. Meraniami intenzity osvetlenia pred zmenou aj po nej namerali asi trojnásobné zvýšenie intenzity osvetlenia. Zníženie spotreby elektrickej energie v zariadení zaznamenali prostredníctvom elektromerov a tiež na faktúrach za elektrinu. Žiaci ZŠ tiež pripravili asi pre 80 klientov zariadenia prednášku o úsporách energie a kultúrny program.

3 Gymnázium Jána Baltazára Magina vo Vrbovom

V Gymnáziu Jána Baltazára Magina vo Vrbovom vymenili staré osvetlenie za LED svetelné zdroje v 4 triedach, čím dosiahli približne 50 % úspory energie. Úspory vyjadrili aj v ušetrených financiách – mesačne predstavujú priemerne asi 20 €. 48 žiakov školy sa tiež zúčastnilo na exkurzii do Elektrárne Piešťany a získané poznatky z prednášok využili na vypracovanie projektov na fyzike. Študenti okrem toho aktívne informovali o projekte a jeho výsledkoch prostredníctvom násteniek na škole, tabule v centre mesta a na školských podujatiach. „Žiaci sami oznamovali zlepšenie osvetlenia v triedach, ktoré je silnejšie a lepšie sa im pri ňom pracuje. Pozitívom pre nás bolo, že túto zmenu zaznamenali aj členovia pedagogického zboru,” uviedla Mgr. Mária Oravcová, koordinátorka projektu.

Program **Na energiu s rozumom** umožnil 5 obciam a 5 školám západoslovenského kraja zrealizovať opatrenia na úspory energie tak, aby odrazili ich potreby a možnosti. V spolupráci s Nadáciou Ekopolis a našim partnerom Živicou sme podporili 10 projektov škôl a obcí,

ktoré zefektívňili ich využívanie elektrickej a tepelnej energie. Projekty boli v 5 obciach zrealizované vždy „párovo“ – v obecnej budove a miestnej škole. Dôvodom vytvárania takýchto tandemov bolo využitie zmien v praxi na vzdelávanie žiakov. Školy sa zúčastnili na samot-

nom hľadaní vhodných riešení na začiatku plánovania projektov a neskôr zahmuli tému energie do vyučovania na vybraných predmetoch a v rámci rovesníckeho vzdelávania, keď starší žiaci učili mladších. Na školách tiež vyhodnotili predpokladané či dosiahnuté úspo-

ry energie, merali intenzitu osvetlenia pred zmenou a po nej, tiež širili informácie o činnostiach, ktoré k úsporám energie vedú.

Spolu 10 uskutočnených projektov vytvorilo pestrú mozaiku riešení. Stručne ich predstavíme:

4 Základná škola Jána Palárika v Majcichove

Tému energie do vyučovania zaviedli komplexným spôsobom v Základnej škole Jána Palárika v Majcichove. Napríklad na fyzike sa zamerali na výpočet spotreby energie svetelných zdrojov a ich svietivosti. Údaje o mesačných spotrebách energie a plynu využili pre prácu s Excelom, tabuľkami a grafmi na informatike a matematike. Praktickým prínosom projektu bola výmena takmer 90 žiaroviek za úsporné LED svetelné zdroje, no žiaci dosiahli zmenu aj lepším dodržiavaním pravidiel pre úspory energie na škole. „*Počas rovesníckeho vzdelávania ôsmaci štvrtákam prezentovali spotreby energií v našej škole a obzornímili ich s pojmom uhlíková stopa. Mladší žiaci v burze nápadov navrhovali riešenia na zníženie množstva spotrebovanej energie v škole aj v domácnosti,*” povedala RNDr. Mgr. Ľubica Hildebrandová, ktorá projekt koordinovala.

5 Kultúrny dom v Majcichove

V Majcichove zrekonštruovali vestibul kultúrneho domu. Netesniace dvere a okná doplnili stenou a osadili nové okná a dvere, čím zabránili výrazným únikom tepla. Na dosiahnutie 19 °C vo vestibule spotrebovali približne o 40 % energie menej než pri porovnateľnej vonkajšej teplote pred rekonštrukciou. V spolupráci s miestnou ZŠ zorganizovali tiež komunitný vzdelávací deň, počas ktorého prezentovali výsledky projektu, ako aj možnosti úspor energie.

6 Kúria Mórica Beňovského vo Vrbovom

V Kúrii Mórica Beňovského vo Vrbovom kompletne zrekonštruovali osvetlenie budovy výmenou klasických žiaroviek a neónových žiaroviek za LED svetelné zdroje. Dosiahli tak až 50 % úsporu energie potrebnej na osvetlenie budovy, čo preukázali nielen teoretickým výpočtom, ale aj meraniami reálnej spotreby s využitím elektromerov v budove. Okrem výmeny pôvodných svetelných zdrojov tiež doplnili 10 LED svietidiel do galérie, aby zabezpečili dostatočnú intenzitu osvetlenia v tejto časti budovy. „*Spolupráca s miestnou školou v rámci tohto projektu priniesla tiež prehĺbenie vzťahov a priateľstiev medzi osobami zainteresovanými v projekte,*” uviedol Mgr. Matúš Opatovský, zástupca mesta Vrbové.

7 ZŠ Juraja Fándlyho v Seredi

V ZŠ Juraja Fándlyho v Seredi sa zamerali na zefektívnenie správania pri vykurovaní v zimnom období, čo má školy pomôcť pri znížení nadmerných nákladov. Do tried namontovali elektromery a teplomery. Energetickú bilanciu žiaci zlepšia zavedenými pravidlami pre vetranie a používanie žalúzií a svietidiel, v kombinácii s monitorovaním a šírením informácií o úsporách energie.

← Súčasťou Komunitného akčného v Seredi dňa boli aj tvorivé dielne so zameraním na ekológiu a výchovu umením, kde žiaci skúmali kreatívnu energiu.

→ ZŠ Juraja Fándlyho v Seredi už šiesty rok organizovala Vedecký jarmok, kde sa konala aj burza nepotrebných vecí.

Efektívne nakladanie s energiami môže priniesť významné úspory financií. Prispieva tiež k ochrane životného prostredia, keďže produkcia napríklad elektrickej energie je vždy aj záťažou. Kým riešením budúcnosti na úrovni miest a obcí je ich komplexný energetický manažment, množstvo užitočných zmien môžeme uskutočniť už teraz. Nadácia ZSE chce prispieť k uskutočneniu týchto zmien a v budúcom roku vyhlási otvorený grantový program pre samosprávy a školy na projekty, ktoré zvýšia energetickú efektívnosť verejných budov alebo verejných priestorov. V programe podporíme realizáciu opatrení investičného charakteru zameraných na využitie obnoviteľných zdrojov a úspory energie v celkovej sume 100 000 €. Veríme, že sa nám tak podarí prepojiť environmentálnu výchovu na školách s konkrétnymi aktivitami v komunitách a motivovať samosprávy k environmentálne zodpovednej praxi.

Vďaka Nadácii ZSE prúdi v regiónoch energia

Nadácia ZSE v júni vyhlásila prvý ročník otvoreného grantového programu Rozprúdime regióny. Podporila ním kultúrne, spoločenské či športové a iné podujatia, ktoré mali ambíciu obohatiť komunitný život v regiónoch.

O podporu sa mohli uchádzať obce, mestá, mimovládne organizácie, kultúrne inštitúcie, školy, školské zariadenia a športové kluby pôsobiace v regióne západného Slovenska. Do grantového programu Rozprúdime regióny bolo spolu

predložených 379 projektov. Naším cieľom bolo ponúknuť aktívnym ľuďom v regiónoch prostriedky na to, aby mohli aktivizovať miestnu komunitu. Pôvodne sme mali rozdeliť 100 000 eur. Kvalita projektov nás však príjemne prekvapila,

preto sme sa rozhodli zvýšiť sumu o ďalších 20 000 eur a podporiť tak viac zaujímavých regionálnych aktivít, uviedol Peter Bednár, správca Nadácie ZSE. O prerozdelení podpory rozhodli priamo ľudia zapojení do ich prípravy a organizácie,

hlasovaním na Facebook profile nadácie <https://www.facebook.com/nadaciadzse>. Nadácia ZSE nakoniec podporila až 158 projektov, medzi ktoré prerozdelila 120 000 eur. Realizácia úspešných projektov prebieha priebežne od augusta do mája. Na máj 2017 je tiež naplánované spustenie nového ročníka programu. V tom aktuálnom pomohla Nadácia ZSE rozprúdiť život napríklad na Myjave, kde sa uskutočnilo tradičné slivkobranie. S podporou nadácie sa uskutoč-

Zrealizované projekty:

Slivkobranie MYJAVA

Myjava je typický kopaničársky región, v ktorom má svoju dlhoročnú tradíciu okrem tradičných zvykov a folklóru i ovocinárstvo, predovšetkým pestovanie sliviek. Slivkobranie alebo Deň sliviek sa v kopaničárskom kraji koná pravidelne už niekoľko rokov v Gazdovskom dvore v Turej Lúke. Toto podujatie je venované jednému zo symbolov tohto kraja, a to slivkám. Počas celého dňa tu bol pri-

pravený zaujímavý program, kde každý návštevník mal možnosť vybrať si či už prednášky o pestovaní alebo spracovaní sliviek, alebo samotné varenie slivkového lekváru tradičným spôsobom. Pre deti bola pripravená škola varenia, kde si mohli vyskúšať prípravu a varenie rôznych dobrôt zo sliviek. A atmosféru svojimi vystúpeniami spríjemňovali domáce a hostujúce folklórne súbory.

Slovácka jaternica TREŇCIANSKE BOHUSLAVICE

Slovácka jaternica je súťaž vo výrobe zabijačkových špecialít z oblasti pod Lopenikom. Na súťaži sa zúčastnilo 9 družstiev, ktoré vyrobili zabijačkové špeciality pre návštevníkov. Špeciálny ochutnávala aj komisia,

ktorá vyhlásila víťazov v jednotlivých kategóriách napríklad najlepšia jaternica, najlepšia tlačienka... Po celý deň boli pre množstvo návštevníkov podujatia pripravené ochutnávky zabijačkových špecialít a hudobné rozptýlenie.

Festival Deň. TRNAVA

Festival Veľký deň. je spojením workshopov podporujúcich ľudskú kreativitu, hudobných vystúpení, literárnych čítaní, role-playingových hier odohrávajúcich sa v centre mesta a tiež

chutného občerstvenia. Medzi návštevníkmi mali najväčší úspech workshopy sieťotlač, výroby búdok a viazania kníh.

Čamprla KOSTOLNÉ

Čamprla je stará kolektívna hra, ktorá sa objavovala už iba v spomienkach staršej generácie. Na základe spomienok pamätníkov sa spísali pravidlá a zorganizoval sa už 8. ročník v hre čamprla, na ktorom sa zúčastnilo 11 družstiev. Súčasťou podujatia bola aj súťaž vo varení guláša. Na podujatí sa zúčastnili dôchodcovia,

mladí ľudia i stredná generácia, súťažili nielen občania obce Kostolné, ale i súťažiaci z okolitých obcí. Akcia priniesla do obce život, stretli sa tu starosadlíci s chalupármi, novopristaňovaní občania, ale aj spolužiaci, priatelia, susedia z dolného a horného konca obce a obyvatelia okolitých obcí a kopaníc.

Tlmačská grámora – folklórny festival regiónu Tekov 11. ročník TLMAČE

Podujatie Tlmačská grámora sa organizuje každý druhý rok. Folklórny festival prebiehal počas troch dní. Program bol obsahovo bohatý, začínal sa v piatok komorným baladickým programom a vernisážou výstavy obrazov a fotografií týkajúcich sa Tekovskej župy. Trh ľudových remesiel bol spojený s ukázkami

tradičnej výroby a sprevádzaný hudobným programom a bábovkovým predstavením pre deti. Na festivale tiež vystúpil zahraničný folklórny súbor. Súčasťou programu bolo aj samostatné pásmo detských folklórnych súborov regiónu Tekov, ako aj tradičné marionetové predstavenie pre deti.

CHAMPION.RACE 2016 – najťažšie preteky na Považí NEMŠOVÁ

CHAMPION.RACE 2016 sú prekážkové preteky, ktoré sa konali v Nemšovej – časť Ľuborča. Tento druh športového podujatia možno priradiť k aktuálne najvyhladávanejšiemu športovému

podujatiu SPARTAN RACE alebo Tvrdák. Počasie, ako aj atmosféra celého dňa boli ohromujúce. Okrem 253 pretekárov sa na mieste štartu zhromaždilo približne 300 divákov.

Rusovce bez hraníc RUSOVCE

V Rusovciach ešte donedávna žili príslušníci maďarskej, chorvátskej či židovskej menšiny. V súčasnosti pribudli aj ďalšie národnosti. 1. medzinárodný susedský piknik sa podarilo v Rusovciach zorganizovať po prvýkrát a bol určený tým, ktorí majú záujem spoznať svojich

spoluobčanov. Dobrovoľníci pripravili občerstvenie a zabezpečili bohatý program pre deti. Na akcii sa zúčastnilo cca 300 obyvateľov, predovšetkým mladých ľudí a rodín s deťmi. K pohode a významnej účasti prispelo aj dobré počasie a príjemné aktivity pre deti.

zdroj: www.konvergencie.sk, www.operaslovakia.sk

Festival Konvergencie – výnimočné stretnutia s komornou hudbou

Medzinárodný festival komornej hudby Konvergencie patrí na Slovensku k očakávaným stáliciam koncertného života. Jeho sedemnásť ročník ponúkol počas 8 dní 11 koncertov, ktoré navštívilo 3 000 poslucháčov.

Medzi dielami, ktoré v rámci festivalu zazneli, boli aj dve svetové premiéry či krst CD. Samotné slovo „konvergencie“ znamená zblížovanie. Tak to bolo aj na tohtoročnom festivale pod rovnakým názvom – v snahe o priblíženie hudby rôznym záujmovým skupinám. Od klasyky po modernu, od hudby pre deti až po štylizované

tango, od prezentácie fenomenálnych huslistov po nástrojovú pestrú i vokálne prekvapenia, od jubilujúcich slovenských skladateľov po Šostakoviča. Osou tohtoročných Konvergencií bol Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič, ruský hudobný skladateľ (25. 9. 1906 Petrohrad – 9. 8. 1975 Moskva), a pripomenutie 110. výročia jeho narodenia. Bez

diskusie je to najvýznamnejší ruský skladateľ svojej generácie a jeden z najväčších svetových symfonikov 20. storočia. Nie náhodou je na prvej strane letáčku Konvergencii uverejnená jeho myšlienka: „Kto chce počuť, počuje – všetko som vyjadril hudbou.“ S najväčším mediálnym ohlasom sa od začiatku spjal koncert v Slovenskom rozhlase, na ktorom pod taktovkou **Antona Popoviča** a za spoluúčasti zoskupenia **Talent Transport** zaznela suita z albumu skupiny Pink Floyd **Atom Heart Mother**. Denník Pravda po koncerte, ktorý bol vypredaný do posledného miesta, skonštatoval, že aj festival zameraný na menší nový žáner, akým je komorná

hudba, dokáže byť „sexí“. „Veľmi sa z aktuálneho ročníka Konvergencií teším. Bol mimoriadne dlhý: osem dní a „šostakovičovská“ februárová časť trvala ďalšie štyri dni, na mám pocit, že každý koncert bol špeciálny, unikátny a právom „festivalový“. Čítim sa obohatený hudbou, ktorú sme hrali, skvelými umelcami, ktorí sa k nám pripojili, a publikom, ktoré bolo úžasné. Moje špeciálne poďakovanie patrí konvergenčnému tímu, ktorý pripravu a organizáciu festivalu zvládol bravúrne,“ povedal po festivale umelecký riaditeľ Konvergencií, violončelista Jozef Lupták, ktorý sa na viacerých koncertoch predstavil aj ako sólista alebo komorný hráč.

ZSE je hrdým partnerom festivalu Konvergencie už od roku 2004.

Opäť sme rozsvietili festival Pohoda

ZSE priniesla na tohtoročnú Pohodu svetlo, energiu aj diskusie o alternatívach v oblasti vzdelávania a životného prostredia. Spolu s partnerskou organizáciou Živica sme v diskusnom stane ponúkli zaujímavé pohľady na témy školstva, prírodného staviteľstva či významu spirituality v dnešnom svete.

Diskusný stan Živica powered by ZSE bol zároveň príkladom alternatív v oblasti energetiky. Vďaka vlastnej solárnej elektrárni bol úplne energeticky nezá-

vislý. Elektrárňu vyrobí za jeden deň 120 kWh elektriny. Takto vyrobená elektrina pokryje napríklad celkovú spotrebu 20 domácností, resp. spotrebu na svie-

tenie v 120 domácnostiach. Dokáže tiež zabezpečiť úplnú spotrebu 2 škôl či pokryť spotrebu na svietenie v 12 školách. Vyrobené množstvo elektriny vysvie-

ti 3 priemerné obce na západnom Slovensku. Takáto výroba elektriny je výrazne šetrná aj voči životnému prostrediu. Ak berieme do úvahy podmien-

ky energetického mixu elektriny vyrobenej na Slovensku, usporí 30 kg CO₂ v porovnaní s energetickým mixom výroby elektriny vo všetkých krajinách

EÚ až 55 kg CO₂. Ušetrí 156 kg hnedého uhlia, prípadne 32,4 m³ zemného plynu.

Solárna energia rozžiarila Pohodu aj tento rok

K lepšej orientácii na Pohode aj v tomto roku prispeli naše solárne lampy. Tie využívajú energiu zo slnka, ktorá sa v priebehu dňa ukladá do akumulátora, a po zotmení LED lampy osvetľujú runway a všetky dôležité plochy. Takto vyrobená energia by stačila napríklad na nabitie 3 000 mobilných telefónov a ušetrí vyše 49 kg emisií CO₂. Okrem samotného svietenia lampy pomáhajú návštevníkom orientovať sa aj v bohatom festivalovom programe, prípadne poslúžia ako meeting pointy.

Živica v diskusnom stane ponúkla alternatívy i dialóg

Návštevníci mohli diskutovať so zakladateľkami prvého prírodného cintorína z organizácie Ke kořenům v Prahe i počuť príbehy študentov Sokratovho inštitútu o tom, ako holisticky rozvíjať dedinu, ako sa stať vinárom a bývať s rodinou v marigotke či prečo je starnutie atraktívne. Dušan Ondrušek nám ukázal päť zaujímavých experimentov, ktoré poodhalili nielen vznik konšpiračných teórií, ale aj strach z cudzích, blízkych a nakoniec aj zo samých seba. Martin M. Šimečka a šéfredaktor časopisu Respekt Erik Tabery diskutovali o rozdieloch medzi Čechmi a Slovákmi. Erik Baláž návštevníkom ukázal európsku divočinu a náš kolega Marek Tomeš prispel svojimi radami do diskusie o prírodnom staviteľstve a energetike.

Diskusný
stan

